

Pogány György

A megyei könyvtárak funkcióinak változása a rendszerváltoztatásig a jogszabályok és koncepciók tükrében

A magyar közkönyvtári rendszer alapvető intézményei, – ahogy manapság mondják – „zászlóshajói” 1952-es megalakulásuk óta a megyei könyvtárak. Feladataik, funkcióik az évtizedek során gyakran változtak és nyilván változnak majd a következő időszakban is. Ezek között vannak örök feladatok, egyfajta abszolútumok, amelyek jelen vannak, amióta csak könyvtárról lehet beszélni. Az információk és az azokat hordozó dokumentumok gyűjtése, feldolgozása, tárolása, szolgáltatása tartozik ebbe a csoportba, vagyis ezek képezik a bibliotékák örök feladatait. Az alapfunkciók, illetve az azokhoz kapcsolódó szolgáltatások értelem-szerűen differenciálódnak, konkrét tartalommal telítődnek adott korszakokban a társadalmi igények és szükségletek szerint, és módosulnak, változnak a politikai rendszer megszabta keretekben, illetve a kultúráról és tudományról alkotott képzetek változása is visszahat a könyvtárak működésére. Befolyásolják őket a gazdasági források nyújtotta lehetőségek, de meghatározzák a mindenkori könyvtári munkát a technológiai adottságok is. És végül, de nem utolsó sorban nem hagyható figyelmen kívül maga a szakma sem, vagyis az a szempont, hogy az intézményeket működtető szakemberek, felhasználva a könyvtár- és információtudomány elméleti megállapításait, mit tudnak a gyakorlatban ezekből megvalósítani, vagyis mire képesek a könyvtárakat működtető könyvtárosok, hogy ezt a két klasszikus megnevezést használjam a gombamód terjedő újabb elnevezések helyett az intézményre és az ott dolgozókra. Vagyis ezen összetevők bonyolult rendszere határozza meg a könyvtári rendszer, illetve valamely könyvtár funkcióit.

Jelen írásomban arra teszek kísérletet, hogy a megyei könyvtárak funkcióinak változását kövessem nyomon a jogszabályok, irányelvek és a szaksajtóban megjelent cikkek alapján a rendszerváltoztatásig. Az 1952-től az 1990-ig terjedő évtizedek könyvtári gondolkodását, így a megyei könyvtárak funkcióiról vallott nézeteket, a korszellemből is következő ideákat – Katsányi Sándor egy 1991-es keltezésű tanulmánya alapján¹ – az alábbiakban lehet összefoglalni.

Kezdetben volt a nevelő könyvtár koncepciója, amely később a humanista-nevelő könyvtár célrendszerévé finomodott. Valamikor az 1960-as években megjelent a liberális-szolgáltató könyvtár modellje, bár ennek az eszmének a képviselői

a rendszerváltoztatásig nem igazán tudták elgondolásaikat érvényesíteni, és komoly szakmai és ideológiai vitába keveredtek az előző két célrendszer képviselőivel. És megjelent még a szocializmus éveinek vége felé a szociális könyvtár eszméje, az esélyegyenlőség elvét valló, a társadalmi hátrányok felszámolását célul kitűző könyvtár ideája. Ezekből a nézetekből vezetődtek le a konkrét könyvtári funkciókra és szolgáltatásokra vonatkozó jogszabályok, irányelvek, indítványok. Többé-kevésbé ebben a sorrendben bontakoztak ki ezek az eszmék a hazai könyvtári gondolkodásban, ugyanakkor természetesen egymás mellett is éltek és hatottak; a korszak szaksajtójából jól nyomon követhetők a célrendszereket konkrét tartalommal kitöltő funkciók körüli viták, amelyek persze nem tisztán szakmaiak voltak, a különféle társadalmi elképzelések, demokráciamodellek vagy éppen a politikai cselekvés lehetséges eltérő útjai is kitapinthatók a polémiákban, nyilván nagyon áttételesen. Hiba, nagyon nagy hiba lenne például az 1960-as években a korszerűbb könyvtári ellátás mellett érvelőket úgy tekinteni, mint a politikai pluralizmus képviselőit, de az vitathatatlan tény, hogy azok, akik az olvasóban nem gyámságra szoruló valakit, alattvalót, hanem önállóan dönteni tudó személyiséget láttak, akit nem irányítani, legfeljebb segíteni kell, fogékonyabbak, nyitottabbak voltak a társadalmi és politikai reformelképzelésekre.

Ezek az eszmék és gondolatok természetesen a mai könyvtári gondolkodásban is jelen vannak, és meghatározzák a könyvtári célokat, ideákat, azonban számos olyan elemmel bővültek, amelyek egy teljesen új célrendszert jelentenek. Vitathatatlanul a „kettős rendszerváltozás”-nak köszönhetően. Hiszen 1990 körül zajlott a politikai, gazdasági, társadalmi rendszerváltozás, de szakmánk ezen kihívások mellett ekkoriban szembesült egy – ma már egyértelműen látszik – jóval több mint technikai problémával: a számítástechnikával. Az eltelt mintegy két évtized betonyosította, hogy a korábbi könyvtárkép alaposan átalakult és átalakul. A technikai lehetőségek radikális változása és a változó társadalmi szükségletek kényszerítik ki a szüntelen útkeresést, azt, hogy a könyvtár megtalálja sajátos helyét és küldetését a világban.

Napjaink könyvtári szakirodalmában és a szakmai diskurzusban sokféle elnevezéssel próbálják meghatározni a könyvtárakat; lehet olvasni, hallani globális, virtuális, elektronikus, digitális könyvtárról. Hallhatunk, olvashatunk a harmadik helyről, mint a mindent megoldó modell terminus technicusáról, más a „*kulturális pláza*” elnevezést használja a könyvtár közösségi funkciójával kapcsolatban, olvashatunk a komplex könyvtár modelljéről; én most – hogy gazdagítsam a terminológiai sokszínűséget – a „*totális könyvtár*” kifejezést használom, annak analógiájára, ahogyan a XX. század egyik legjelentősebb történettudományi iskolája, a francia Annales-iskola beszél a történelem totalitásáról. Arra gondolt Marc Bloch és köre, hogy minden, ami ma létezik, holnap múlttá válik, így a történettudomány tárgyává lesz, ezért a historikusnak az egykor volt valóság egészére, totális teljeségére kell munkája során fókuszálni.

A totális könyvtáron azt értem, hogy az információ valamennyi rögzített formája, annak minden típusa, célja, fajtája és rendeltetése, egyéni vagy közösségi használata jelen van a könyvtárban, és ebből következően annak integrálnia kell magába a történetileg eddig kialakult célokat, ideákat ahhoz, hogy betölthesse jelenbeli és még inkább jövőbeli funkcióját.

A nevelő könyvtár

A közkönyvtári ideák első nagy gondolati egysége tehát a „*nevelő könyvtár*” elnevezéssel jellemezhető. Ebből az ideából vezetődött le a könyvtárak konkrét feladata, amely funkció az 1950-es években a közvetlenül politizáló, az olvasót mindenképpen befolyásolni akaró eszközrendszer használatát jelentette. A könyvtár elsődleges és legfontosabb teendője a megyei könyvtárak megszervezését is elrendelő 2.042–13/1952. (V. 14.) MT., a könyvtárakról szóló határozat szerint „*A szocialista építés sokrétű feladatainak*” megoldásában való közreműködés,² illetve az 1956. évi 5. sz. tvr. előírásai alapján a könyvtárak rendeltetése az, hogy fokozott mértékben „*népünk szocialista öntudatra nevelésének*” szolgálatába álljanak.³ Ezt segítette elő a végtelenül centralizált rendszer, amelyben a megyei könyvtárak egy területi hierarchia csúcsán helyezkedtek el. Feladataik között megjelent a megyékben található városi, járási és községi könyvtárak módszertani irányítása, szakmai támogatása. A módszertani munka lett a megyei könyvtárak egyik legállandóbb funkciója, és az idők során változatos eszközökkel próbálták szervezni, koordinálni a területi munkát, a hálózati irányítást. Ugyanakkor az intézményeknek közvetlen szolgáltatási kötelezettségük is volt. Az 1952-es határozat 15 000 kötetben szabta meg a megyei könyvtár minimális könyvszámát, amelyből legalább 2000 kötetnek gyermekirodalomnak kellett lenni, csírájában tehát megfogalmazódott a gyermekkönyvtári ellátás kötelezettsége. Az akkoriban keletkezett gyűjtőkori előírás értelemszerűen kiemelten írta elő a marxizmus klasszikusainak beszerzését. A helytörténeti tevékenységet az 1952-es jogszabályok ugyan még nem nevesítették, de a létrejövő megyei könyvtárak egy része célul tűzte ki a szolgáltatás megindítását „*haladó hagyományok ápolása*” jelszóval.⁴ A következő évben látott napvilágot *A megyei könyvtárak működési szabályzata* című dokumentum, amelyben viszont már kötelezettséggként jelent meg a megyére vonatkozó helytörténeti anyag és a kurrens irodalom teljes körű gyűjtése.⁵

A végtelenül átpolitizált könyvtári célok jellemzéséül elég egy adalékot említeni. A közművelődési könyvtárak katalógusait is az olvasói nevelés szolgálatába kellett állítani: az új olvasói katalógus „*aktív ideológiai befolyást gyakorol az olvasóra, kialakítja marxista világszemléletét, fejleszti kulturális igényét.*”⁶ Csak lassan, nagyon lassan kezdtek a mindent átszövő ideológiai szempontok változni és a szakmai követelmények előtérbe kerülni, bár a „szocializmusra” történő utalás még évtizedekkel később is természetes volt. A minőségi munka iránti igény megfogalmazását jelentette N. Rác Aranka – akinek a nevéhez fűződik 1964-től a gyermek és ifjúsági könyvtári ellátás irányítása a Művelődésügyi Minisztériumban – írása⁷, amelyben leszögezte:

„A könyvtár munkájának fokmérője nemcsak a kikölcsönzött kötetek száma, hanem az a minőségi munka is, amely az igényesebb olvasóréteg kielégítését jelenti. Megyeszékhelyeken már ma is nem egy olvasó akad, aki komolyabb igényekkel fordul a könyvtárhoz.”

Az átpolitizált nevelő könyvtár ellen szólalt fel az 1954 márciusában megrendezett *Könyvtárosok Országos Értekezletén* Bodri Ferenc egyetemi hallgató. Bár Sztálin halála után bizonyos mértékű politikai enyhülést lehetett tapasztalni, Bodri

szavai komoly személyes bátorságról tanúskodtak, hiszen a szocialista könyvtárpolitika alaptételét vitatta. A roppant nagy hivatalos és résztvevői ellenérzést kiváltott felszólalásban többek között elhangzott:

„Azt hiszem, hogy a magyar népkönyvtárügy azért volt olyan sekélyes, azért találhattunk annyi hibát a magyar népkönyvtárügyben, mert a népkönyvtárakat elsősorban propagandaeszköznek tekintik, elsősorban bizonyos célokat szeretnének vele elérni, nem pedig azt az egy célt, amelyet az előbb említettem: a műveltség terjesztését a dolgozók és a dolgozó parasztok körében.”⁸ A kommunista nevelő könyvtár lényegét válaszában Tordai György fejtette ki, aki egyúttal a képzésről is markáns véleményt fogalmazott meg: „Dolgozó népünknek pártos könyvtárosokra van szüksége, olyanokra, akiknek a pártosság, a marxi-lenini ideológia a vérükké vált, akik hivatásukat szenvedélyesen szeretik és ideológiai vezetőjükül a marxi-lenini elméletet fogadják el és szeretik a pártot. Ezért kell szembeállnom annak az egyetemi hallgatónak a hozzászólásával, akinek felszólalása objektivista ízű volt és vissza kell utasítanom ezt az objektivista hangot és ízt. Ez mutatja, hogy nincsen megfelelőképpen rendezve egyetemi könyvtáros oktatásunk, mert ha a mi fiatal egyetemi hallgatóink ilyen objektivista hangot használnak az új kormányprogram és pártunk célkitűzéseivel kapcsolatosan, akkor a nevelésben is kell valami hibának lennie.”⁹

A könyvtár szocialista nevelő funkciójának változatlan fenntartása mellett érvelt Györi György is írásában.¹⁰ Ugyanakkor jól láthatóan teljesen új szempontot vetett fel, és mondandójában jól érződik az 1956-os forradalmat közvetlenül megelőző időszak szellemi pezsgése. A könyvtári zárt anyagok felszabadítását sürgette, és elítélte azt a gyakorlatot, hogy ha a párt valakit kizár tagjai sorából, „holtbiztos, hogy műve rövidesen ott szerepel a bezúzendó könyvek listáján”.¹¹ A közvetlen tiltás helyett az olvasók meggyőzését tarja a jó megoldásnak. Ez adja majd vissza a könyvtárosi hivatás valódi szocialista nevelő szerepét, ugyanis nem a mechanikus korlátozással, adminisztratív eszközökkel találkozik az olvasó, hanem a könyvtáros tárgyilagos, megalapozott tanácsaival. Az új könyvtárosi szerep nehezebb lesz – jósolja –, sokkal nagyobb tudással, tájékozottsággal kell majd ellátniuk feladatukat, „de az olvasók tisztelettel és bizalommal fognak tekinteni a könyvtárosra, aki őszinte jóakarattal segít nekik a tájékozódásban”. Nem az eszmék és a könyvek nyílt küzdelmétől kell félnünk, hanem az erőszak beláthatatlanul káros következményeitől – foglalja össze gondolatait, majd leszögezi:

„Csupán teljes szabadságot és bizalmat kérek a könyvtárosoknak, a könyvtárosi nevelőmunkának!”¹²

A humanista nevelő könyvtár

A szakmaiság növekedésével együtt a „szocialista nevelő” könyvtár eszméje az 1960-as évek elején kezdett „humanista nevelő”-vé változni. Bizonyos jelei két-ségtelenül voltak az 1956-os forradalom előtti szakmai állásfoglalásokban, széles

körü elterjedéséhez azonban szükség volt a forradalom kiváltotta politikai és művelődéspolitikai változásokra az 1950-es évek végétől, az 1960-as évek elejétől. Értékelvű, mondhatjuk, értékonzervatív idea volt ez is, ám a művelődéspolitikai által vállalható kultúra fogalmába az egyetemes és a nemzeti múlt és – szűkebb mértékkel – a jelen szellemi életének egyre növekvő része került be. Amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt 1958-ban közzétette művelődéspolitikai irányelveit, csírájában már benne volt a következő éveket, évtizedeket meghatározó és Aczél György nevével fémjelmezhető 3T (tiltás, tűrés, támogatás) időszaka. A pártdokumentum közzétételét követően a szakma megkísérelte kihámozni a könyvtárügyre vonatkozó elgondolásokat, ami nem volt könnyű feladat, tekintettel arra, hogy a könyvtárakról expressis verbis alig volt szó a szövegben. A határozat szellemiségét a könyvtárügy két területére kívánták átültetni, méghozzá a könyvtárak nevelőmunkájára és a hálózati elv továbbfejlesztésére. Megerősítették azt a kötelezettséget, miszerint a könyvtár a szocialista tudatformálás és a világnézeti nevelés alapvető fontosságú intézménye.¹³ Azonban a direkt, nyílt politizálást már elvetették; az állásfoglalás leszögezte: a könyvtár elsősorban állományával és szakmai munkájával neveljen. Tanulságos ebből a szempontból Debreczeni Imréné cikke. A szerző álláspontjában egyszerre figyelhető meg a tiltás, a korlátozás és a meggyőzés. A Pest Megyei Könyvtár igazgatója azzal a kérdéssel foglalkozott: mit tegyen a könyvtáros, ha az olvasó *Zilahy, Márai, Herczeg* regényeit kéri. „*Adja csak ki a könyvtáros a könyveket – természetesen nem akármiknek – és mondja meg az illető műről a véleményét.*” – olvasható.¹⁴ A pártdokumentumból vezetődött le később a *Könyvbarát* mozgalom, amelynek megszervezésében és előkészítésében a megyei könyvtárakra komoly feladat hárult, illetve a munkásművelődés könyvtári támogatása.

Az MSZMP-dokumentum másik, könyvtárakra vonatkozó áttételes következménye a hálózati munkára vonatkozott. A pártdokumentum csak a fő irányokat jelölte meg, a határozat után számos további kulturális vonatkozású állásfoglalás látott napvilágot. Ha az MSZMP KB nem is foglalkozott a könyvtárakkal, megtette ezt a Parlament Kulturális Állandó Bizottsága 1958. szeptember 24-én. A grémium többek között kimondta, hogy meg kell szüntetni a város és a falu könyvtárügye közötti különbséget, és be kell fejezni a járási könyvtárak megszervezését. A megyei könyvtárigazgatók 1958 őszi tanácskozásukon e két dokumentum elvi megfogalmazásait igyekeztek a szakmai gyakorlatba átültetni. Az igazgatók a helyi tanácsok feladatvállalásának erősítése mellett érveltek.¹⁵ Akkoriban kezdődött el – igaz, még csak néhány megyében – az ún. tanácsosítás, vagyis a falusi könyvtárak helyi kezelésbe adása és önálló intézménnyé szervezése. Mindez a hálózati és a módszertani munka szükségszerű változását is jelentette, az önállóvá váló községi könyvtárak más jellegű segítséget igényeltek a korábbiaknál. Mindenesetre a hálózati és a módszertani munka a következő évtizedekben is meghatározó feladatok maradt a megyei könyvtáraknak, ráadásul szüntelenül meg kellett újulniuk, hiszen a dolog természetéből adódóan a közigazgatási, a művelődéspolitikai vagy a szakmapolitikai változások maguk után vonták ezen feladatok átalakulását.

A „*nevelő könyvtár*” eszme lassú módosulásának egyik következménye lett a szabadpolc bevezetése, annak az elvnek az elfogadása, hogy az olvasót nem közvetlenül kell nevelni, hanem ízlését, személyiségét az értékes irodalom szolgáltatásával lehet fejleszteni, és nem dől össze a világ, ha szabadon választ magának ol-

vasmányt. A szabadpolc bevezetése mellett kiálló írás a hazai szaksajtóban egyébként már 1951-ben megjelent.¹⁶ A visszhang nélkül maradt közlemény után két évvel a szegedi Egyetemi Könyvtár tapasztalatai alapján Szekeres Pál és Bóday Pál érvelt mellette,¹⁷ a cikket a szerkesztőség vitaindítónak szánta. A hozzászólók többnyire állományvédelmi szempontok hangsúlyozása mellett fenntartásaikat hangoztatták; a „hivatalos” álláspontot Barabási Rezső fejtette ki.¹⁸ Írásában azt javasolta, hogy a könyvtárak a kölcsönzői térbe beüvegezett könyvállványt helyezzenek el, amelyen a köteteket címlapjával az olvasók felé fordítva helyezik el. Ez, vagyis a „szabad polc is, meg nem is” megoldás Barabási reménye szerint „minden elvtársat kielégít és minden könyvtár számára ajánlható”. A szabadpolc bevezetése körüli szakmai polémia újabb hulláma a forradalom után, 1957-ben bontakozott ki N. Rác Aranka írása nyomán.¹⁹ A cikk élénk visszhangot váltott ki pro és kontra.²⁰ A vitát N. Rác Aranka foglalta össze, írásához a szerkesztőség megjegyzést fűzött.²¹ A zárszó végkövetkeztetése az volt, hogy „A szabadpolc mellett a nevelőmunka legfőbb tényezője maga az állomány. Ismerjük el, hogy a könyvtáros szava nem mindenható, és az olvasó (még a tájékozatlanabb is!) a maga egészében nevelő jellegű irodalomból esetleg jobban ki tudja választani a neki valót, mint a könyvtáros.”²² A szerkesztőség megjegyzése ismertette az Országos Könyvtárügyi Tanács Olvasószolgálati Szakbizottsága ülésén elhangzottakat, miszerint a szabadpolc „Alkalmazása az adott lehetőségek figyelembevételével kívánatos és hasznos. A közművelődési könyvtárak nevelő feladatait a szakbizottság nem látja a szabadpolc által veszélyeztetve.”²³

Nagyon fontos feladata volt a megyei könyvtáraknak a községi könyvtárak segítése ezekben az években. A szabadpolc bevezetésében értelemszerűen a megyei könyvtárak jártak az élen, és az ő módszertani segítségüknek is köszönhetően az 1960-as évek első felében az immár a helyi tanácsok kezelésében működő községi könyvtárak tekintélyes része is bevezette. Különféle elnevezéssel illették a megyékben azokat a kampányokat, amelyek végén kialakultak az önállóvá váló, sőt függetlenített és főfoglalkozású könyvtárossal működtetett, szabadpolcos szolgáltatást nyújtó községi intézmények, Komárom megyében például „mintakönyvtár” mozgalomról beszéltek²⁴, Pest megyében viszont „kiemelt községi könyvtárakról”.²⁵ Ezeknek a fejleményeknek is szerepük volt abban, hogy Sallai István Vargha Balázssal közösen írt könyvében²⁶ 1963-ban már egy új közművelődési könyvtár eszményképét vázolta:

„Olyan működési rendszerre van szükség, amely az olvasót a könyvvel, az irodalommal a legközvetlenebb kapcsolatba hozza, önálló kutatásának legnagyobb lehetőségét biztosítja, amely tehát alkalmas az olvasó önállóságának, kritikájának fejlesztésére, az olvasónak kényelmes, barátságos, szinte otthonos környezetet teremt, s kifejlesztve a tájékoztatás eszközeit, tanácsot ad, tájékoztatást is nyújt. Ezeknek az igényeknek a szabadpolcos rendszer felel meg legjobban.”²⁷

Az 1960-as években úgy tűnt, lehetőség nyílik a népkönyvtár eszméjének meghaladására, és egy, a korábbinál sokkal korszerűbb, a nemzetközi elgondolásoknak is megfelelő tisztelettel könyvtári rendszer kialakítására. Az egyik első erre utaló fejlemény a megyei könyvtárak funkcióinak módosulásában a szaktájékoztató részle-

gek megjelenése volt az 1960-as évek elején, és ugyan a kezdeményezés néhány év múlva kifulladásra, a tájékoztatás fontosságának felismeréséhez hozzájárult. Az 1960-as években – mint később részletesebben szó lesz róla – a tájékoztatási funkció előtérbe állítása volt a könyvtári reformgondolatok legfontosabb pontja. A másik az 1964-ben hozott 146/1964. (MK. 16.) MM. sz. utasítás volt a megyei, megyei jogú városi könyvtári hálózatról.²⁸ Az utasítás 3. pontjában természetesen ott szerepelt a lakosság tudat- és jellemformálásának követelménye, a szocialista világnézet kialakításának kötelezettsége, de kimondta, hogy „*a hálózatokhoz tartozó könyvtárak feladata, hogy közművelődési könyvtári szolgáltatásokkal, valamint a tudományos és szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítésével*” elősegítsék az általános és szakműveltség gyarapodását. A jogszabály az 1956. évi tvr., illetve a végrehajtására kibocsátott kormányhatározat előírásait töltötte meg konkrét tartalommal. A miniszteri utasítás 20. pontja megerősítette a módszertani feladatokat; előírta a hálózaton belüli könyvbeszerzés koordinálását; a kötelezettségek között megjelent a hálózaton belül könyvtárközi kölcsönzés szervezése; új elem volt a megyei könyvtárak feladatai sorában a tanácsi könyvtárak részére a tudományos, illetve szakkönyvtárak tájékoztatási és dokumentációs, valamint egyéb szolgáltatásainak közvetítése. Előírta az utasítás a szakképzési és továbbképzési feladatokat; a hálózaton belüli statisztikai tevékenység szervezését, és lehetővé tette a szűkebben vett könyveken túli dokumentumok beszerzését is. Igaz, a megye területén folyó népművelési tevékenység támogatásának jelszavával, de különféle gyűjteményrészeket szervezettek a megyei könyvtárak, mint a színmű-, diafilm- vagy zeneműtár. Apró lépés, de előrelépés volt azon az úton, amelynek során közművelődési könyvtárak állományukba integrálták az ún. „nem hagyományos” könyvtári dokumentumokat. Nagy jelentőségű rendelkezés volt a helyismereti irodalomra vonatkozó követelmény, eszerint a megyei könyvtár gyűjti a helyismereti dokumentumokat és segíti a helytörténeti kutatást. Vitathatatlan, hogy ezzel indult el az a folyamat, amelynek során a megyei könyvtárak tudományos mércével mérve is értékelhető kiadványokat jelentettek meg, és feladataik, illetve működésük színvonalát közelítették az egyéb közgyűjtemények (levéltár, múzeum) tudományos fokához. A feladatok között szerepelt még a hálózati könyvtárak gazdasági munkájának támogatása; könyvkötészeti műhely létrehozása és végül a könyvtárral nem rendelkező kistélepülések könyvellátása céljából művelődési autó üzemeltetése. Az 1964-es utasítás előírásai a korábbinál sokkal árnyaltabb funkciórendszert írtak le, és az akkori követelmények jó része – magától értetődően figyelembe véve a megváltozott körülményeket – a megyei könyvtárak szolgáltatásainak természetes elemévé vált napjainkig, bár kétségtelen tény, hogy a jogszabályban előírt funkciók egy részének csak a megyei könyvtárak kisebb hányada tudott megfelelni, és főleg a tájékoztatási és dokumentációs tevékenységre vonatkozó követelmény jogossága komoly szakmai vitákat váltott ki. Egyáltalán, sokan a könyvtár nevelő funkcióját féltették a tájékoztatás előtérbe kerülésétől.

Az utasítás ezeken túl szabályozta a megyei bibliotéka járási és városi könyvtári feladatait. Utóbbi esetében a 25. pont megfogalmazása azt sejteti, hogy a megyeszékhely városi könyvtári szolgáltatásainak ellátása kényszerű kötelezettség: ott látja el a megyei intézmény ezeket a teendőket, „*ahol városi könyvtár még nincs*”, és itt a lényeg a „még” kötőszócskán van, azt fejezi ki a megfogalmazás, hogy előbb-utóbb lesz, mert ez a fejlődés kívánatos iránya.

A humanista nevelő könyvtár eszméje kezdett az intézmények külső kialakításában is megjelenni. Az ekkoriban tervezett és kivitelezett új megyei könyvtárak épülete már igyekezett ezt a funkciót kielégíteni, így a kaposvári, a tatabányai és a szombathelyi bibliotékák már ezen szemlélet jegyében épültek meg, bár az is tény, hogy a megvalósult épületek nem pontosan olyanok lettek, mint amilyeneknek a szakma és az építészek elképzelték. Mindezek a fejlemények a korszerű „public library” gondolat újabb magyarországi kibontakozásának volt jele.²⁹

Az 1960-as évek elejére a „nevelő”, illetve „humanista nevelő” könyvtár modellje mellett a szakmai köztudatban és közbeszédben egyébként kezdett megjelenni a liberális-szolgáltató könyvtár eszméje a szakmai állásfoglalások és a gyakorlat egy részében, de a művelődéspolitikai felismerte az ideológiai veszélyt, és határozottan elutasította ennek az ideának még oly kezdeti jelentkezését is. A „hivatalos” könyvtárpolitika természetesen hitet tett a pártos, nevelő könyvtár eszméje mellett. Az MSZMP Központi Bizottsága ideológiai helyzetről történő tanácskozása után napvilágot látott a pártdokumentum téziseinek a könyvtárak számára is hasznosítható útmutatása. Ebben markáns állásfoglalás olvasható az elvtelen szolgáltató könyvtár eszméje ellen: „*Rosszul értelmezett olvasói 'szuverenitás', 'olvasószolgálati demokratizmus' az, ha csak kiszolgálunk, és mindent ráhagyunk az olvasóra. Mondjuk meg: nem kívánjuk vissza a dogmatizmus torzításait, de a könyvtár mindenekelőtt nevelő intézmény, még a tudományos könyvtár is, s erről egy pillanatra sem szabad megfeledkezni. Mi a polgári objektivitás elvét továbbra sem valljuk*”³⁰ – olvasható a könyvtár-politikai állásfoglalásban. Más elvi alapról, de a humanista nevelő könyvtár képviselői is felléptek az olvasói igények maradéktalan kielégítése ellen. Persze az 1960-as, 1970-es évek fordulóján a liberális-szolgáltató könyvtár eszméje jórészt leegyszerűsödött a bestseller-kérdésre, jó évtizeddel később vált ez az idea a könyvtár teljes szolgáltatási rendszere megváltoztatását sürgető paradigmává. Az esztétikai értékelvűség alapjairól megfogalmazott érvelés a bestseller könyvtári szolgáltatása ellen hadakozott:

*„... beszerzése vagy éppen korlátozatlan, nagy példányszámokban való rendelkezésre bocsátása, ami a mennyiségi mutatók biztosítása érdekében számos könyvtárunkra jellemző, művelődéspolitikai zsákutca. A könnyebb ellenállás vonalán vezet, visszafogja az olvasó ízlésének fejlődését, s tetemes összegekbe kerülve, előre megfosztja a könyvtárat a nagyobb és színvonalasabb választék kínálatától. A bestseller-tár nem tár: ehhez információgazdagsága és pedagógiai, jobbra-többre nevelő hatása egyaránt hiányzik.”*³¹

Az 1960-as évek végére nyilvánvalóvá vált, hogy újra kell gondolni a közművelődési könyvtárak feladatrendszerét. A korábbi extenzív, mennyiségi növekedés, fejlődés üteme lelassult, sőt bizonyos területeken hanyatlásra utaltak a mutatók. A közművelődési könyvtárak, egyáltalán a könyvtárak feladatrendszerének újragondolását indokolttá tették a politikai, gazdasági életben elkezdődött átalakulások is, az áttérés az új gazdasági mechanizmusnak nevezett irányítási formára. N. Rác Aranka írásában³² az elsők között vállalkozott a funkciók újragondolására. Új elem volt írásában, hogy megfogalmazta a fizikai szempontból hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásának elvét, illetve számba vette a közművelődési könyvtárak feladatait a tájékoztatásban és a szakirodalmi szolgáltatásban. Ezen a területen első-

sorban a szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítését hangsúlyozta. Gondolatait Bereczky László egészítette ki³³ a korszerű tájékoztatásról írtakkal. Világos elhatárolást sürgetett a szakkönyvtárak és a közművelődési könyvtárak tájékoztatási feladatai között, utóbbiak kötelezettségét a referenz-szintig vélte reálisan elvárhatónak és teljesíthetőnek, vagyis minden állampolgár tájékoztatása minden kérdésben és a tudományok minden összefüggésében a szaktudományok és a határtudományok specializált szintjéig.³⁴ Kiss Jenő új szempontot vetett fel hozzászólásában. A könyvtárak fontos szerepét hangsúlyozta a demokráciára való nevelésben. Mint írta: „*Kissé leegyszerűsítve a politikai, világnézetű nevelés címszó alatt véltük ezt elintézni*”. A könyvtáraknak az emberek kezébe kell adni azokat a könyveket, amelyek jogaikkal, lehetőségeikkel ismertetik meg őket. Mindez több és más követelmény, mint a politikai irodalom olvastatása.³⁵

1968-ban látott napvilágot Marx György nagy hatású esszéje³⁶ az információk és a tudás hallatlan ütemű gyarapodásáról és annak várható társadalmi hatásairól. A tudós szerző gondolatait Fogarassy Miklós szötte tovább az ismeretek új típusú elsajátításának szükségességéről, és ebben a folyamatban az iskolarendszer, illetve a könyvtárak megváltozott szerepéről. A tananyag adatszerű csökkentése helyett a tudás önálló megszerzésének készségi szintű kialakítása lesz a jövő iskolájának feladata, és ebben a könyvtárakra meghatározó szerep hárul. Ezekre tekintet kell újragondolni a könyvtárak szolgáltatásait és funkcióit.³⁷

Erre rövidesen sor is került. 1968-ban az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács Békéscsabán tartandó ülése előterjesztéseként készítette el Sallai István nagy jelentőségű tanulmányát.³⁸ Az anyag főbb megállapításai leszögezték:

„A közművelődési könyvtár fogalmán olyan egységes rendszert kell érteni, amely az általános tudományos könyvtári szintig megad minden szolgáltatást a lakosság minden rétege és korosztálya számára. (...) Teljes funkciójú könyvtárnak azt lehet csak tekinteni, amely a hatókörében szükséges irodalom tartalmi egészét képes beszerezni amellel, hogy alapvető feladatának: a kölcsönzésnek teljes mértékben egészében eleget tesz, prezens állományt fejleszt, jelentős prezens állományt biztosító nyilvános tájékoztatási részleget alakít ki, kiegészül a szükséges korosztályi (gyerek, ifjúsági) szolgálattal, illetve részlegekkel, és megfelelő speciális gyűjteményeket (helyismereti, zenei, audio, reprográfiai stb.) létesít.”³⁹

A nagy vihart kiváltó előterjesztés továbbfejlesztett változata ismét az OKDT Közművelődési Tagozata elé került, és alapját képezte az 1970-ben az Országos Népművelői Konferencián megvitatott anyagnak, illetve a szintén 1970-ben megrendezett III. Országos Könyvtárügyi Konferencia előterjesztésének.⁴⁰ A szélesebb körben csak évtizedekkel később megismert eredeti Sallai-írás vált a következő néhány év szinte valamennyi könyvtári reformgondolata forrásává. Legnagyobb hatása vitathatatlanul az 1972-ben közreadott szakmai irányelvekre volt. A pontos nevén *Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez* elnevezésű dokumentum a nemzetközi szakirodalom alapján jelölte ki az ellátási kötelezettségek és szintek egymásra épülő rendszerét. Mint köztudott, az elgondolás az akkoriban készült településfejlesztési koncepcióra alapozva fogalmazta meg a különböző funkciójú, de egymást szervesen kiegészítő ellátási szint-

ket. Eszerint az ún. felsőfokú általános könyvtári ellátást nyújtó intézmények, az „A”-típusba soroltak voltak a megyék (és néhány nem megyeszékhely város) könyvtárai. Az e típusba sorolt intézmények feladatai között természetesen megjelent a területi ellátás kötelezettsége. Irányelv volt, vagyis nem normatív jogszabály, ebből következően az elérendő célt körvonalazta és definiálta, vagyis nem volt szankcionálásra lehetőség. Mindenesetre a megyei könyvtári funkciók sorában számos új elem jelent meg: a nem hagyományos dokumentumok beszerzésének kötelezettsége, a differenciáltan megszervezett tájékoztató szolgálat, a különféle olvasói igényszinteknek megfelelő szolgáltatások kialakítása (szakolvasók létesítése), a reprográfiai szolgáltatások megindítása, audiovizuális részlegek szervezése, külön szervezeti egységként működő gyermekkönyvtár létrehozása.

Korábban szó volt arról, hogy a 146/1964. sz. utasításban már megjelent a tájékoztatási szolgáltatások közvetítésének követelménye. A korszerű közművelődési könyvtár hívei számára a tájékoztatás funkciójának hangsúlyozása lett az egyik legfontosabb kérdés. Érvelésük szerint a tájékoztatás adja meg a könyvtári munka lényegét, és ha nem is teszi fölöslegessé, túlhaladottá a könyvtár nevelő funkcióját, mindenképpen egyenjogú tevékenység azzal, illetve a nevelő funkció más módszerekkel történő gazdagításáról van szó a tájékoztatási szolgáltatással. *„Az olvasóknak a könyvtáron belüli öntevékeny tájékozódása cél, amelynek eléréseért a könyvtárosoknak is fáradozniuk kell, de ha a pedagógiai hatásokról nem akarunk tudatosan lemondani, ez a megvalósult cél sem jelentheti az olvasó magára hagyását, elidegenítését, hanem a közvetlen érintkezések ritkulását, de egyszersmind tartalmasabbá válását is”* – olvasható egy valamivel később keletkezett írásban.⁴¹ Ebbe a sorba illeszkedik Szilágyi Tibor tanulmánya is.⁴² Írásában a közművelődési könyvtárak működésében a tájékoztatás egészének megújítását sürgette, ezen funkció közeppontba állításával. Minden könyvtártípusban meg kell szervezni ezt a funkciót, az „A”-típusú könyvtárakban önálló tájékoztatási-bibliográfiai csoportot kell szervezni, és munkája színvonalát fokozatosan fel kell fejleszteni a *„régí terminológia szerinti 'általános tudományos könyvtáraknak' megfelelő szintre”*.⁴³ A tanulmány érvrendszerét támogatta a Veszprém megyei könyvtárban az olvasók között végzett vizsgálat a tájékoztatás iránti igényről.⁴⁴ A szerzők végkövetkeztetése leszögezte, *„a társadalom igényli, hogy a tömegkommunikációs eszközökön kívül az egyénileg jelentkezők tájékoztatási igényét is intézményesen kielégítsék. (...) Felméréseink azt mutatják, hogy a társadalom a modern közművelődési könyvtárat tájékoztatást nyújtó intézménynek tekinti, és ilyen szolgáltatásait sokoldalúan igénybe is veszi.”*⁴⁵

Szilágyi írására pro és kontra érkeztek reakciók, ezek hatására is a szerző újabb közleményben foglalkozott a kérdéssel egy 1969 elején a megyei könyvtárak megkerdezésével végzett országos felmérést ismertetve.⁴⁶ A felméréséből kitűnt, hogy a megyei könyvtárak közül csupán öt intézmény – Borsod, Somogy, Szolnok, Vas, Veszprém – tájékoztatási munkája elfogadható, a többi könyvtáré általában alacsony színvonalú, azonban a könyvtárak túlnyomó többsége szükségesnek tartja a tájékoztató munka javítását; a megkeresett intézmények fele egyenesen központi kérdésnek tartja a funkció fejlesztését. A tájékoztatás előtérbe kerülése az 1960-as, 1970-es évek fordulóján a közművelődési könyvtárügy alapvető kérdésévé vált, és a közművelődési könyvtári funkciók újragondolásában is centrális helyet foglalt el.

A humanista nevelő könyvtár eszméje tehát az 1970-es évek könyvtári gondolkodásában teljesen kifejlődött formában megjelent, elfogadottá vált a meghatározó szakmai többség számára. A diadalmasan terjedő ideához számos, a liberális szolgáltató könyvtárra is vonatkoztatható gondolat kapcsolódott, ilyen volt a tájékoztatás követelménye.⁴⁷ A humanista nevelő könyvtár ideája tükröződik az 1976. évi törvényerejű rendeletben és a kapcsolódó jogszabályokban, természetesen azal együtt, hogy a dokumentumokban szerepelt „*a szocialista tartalmú művelődés*” kitétel.⁴⁸

A liberális-szolgáltató és a szociális könyvtár

A tradicionális nevelő, majd humanista nevelő könyvtári funkció mellett tehát jelen volt a mindkét könyvtári ideát vallók részéről egyaránt, ha nem is azonos érvekkel és vehemenciával elutasított liberális szolgáltató könyvtár eszméje, és az 1960-as, 1970-es évek fordulóján kezdett hatni a könyvtári közgondolkodásban a könyvtár szociális funkciójának gondolata is. A *hátrányos helyzet* fogalma csak nehezen, nagyon nehezen tört utat magának a hivatalos közgondolkodásban.⁴⁹ Értelhetően, hiszen a rendszer alapjait kérdőjelezte meg a társadalmi és kulturális hátrányos helyzetű csoportok, személyek létezése; azt jelentette, hogy a szocializmus sem képes maradéktalanul megoldani az alapvető társadalmi problémákat. A „hátrányos helyzetű” gyűjtőfogalom alá különféle rétegek tartoztak; míg a betegek, vakok, mozgássérültek, kórházban ápoltak, vagyis a fizikai értelemben vett hátrányos helyzetűek könyvtári ellátására azért már korán lehetett példákat találni, hiszen kevesebb ideológiai akadályt kellett leküzdeni; így például időseknek, betegeknek számos helyen elkezdődött a könyvek házhoz szállítása. A társadalmi eredetű hátrányok létezésének elfogadtatása viszont körülményesebb volt. Bár ha arra gondolunk, hogy az ekkor épült reprezentatív középületek, köztük könyvtárak, megközelítése, az épületbe való bejutás a kétségtelenül látványos lépcsők miatt egyáltalán nem volt könnyű, akkor érzékelhető, hogy a fizikailag hátrányos helyzet elvének elfogadása még nem jelentette automatikusan az idea gyakorlati megvalósítását. Ezért különösen méltányolhatjuk a pozitív kivételeket.

Amikor a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) 1973-ban összefoglaló kötetben közzétette az akkoriban elkészült szakmai irányelveket,⁵⁰ a kiadvány függelékében, pontosabban IFLA közművelődési könyvtári normatívái részeként magyar fordításban napvilágot látott *Az UNESCO kiáltványa a közművelődési könyvtárakról*. A dokumentumban az egyik fejezet a hátrányos helyzetű olvasókkal foglalkozott. A kiáltvány megállapította:

„Egyre növekvő gond az idős és különböző okok folytán hátrányos helyzetben lévő emberek ellátása. A magányosságból, a különböző szellemi és testi fogyatékoságból fakadó nehézségeket a közművelődési könyvtár sokféle-képpen enyhítheti. Szolgáltatásainak körét egyebek között hozzáférhetőségének megjavításával, gépi olvasási segédeszközökkel, öregbetűs és hangszalagra mondott könyvekkel, kórházi és szociális intézményi szolgálattal, valamint otthoni személyes ellátással terjesztheti ki azokra, akiknek a legnagyobb szükségük van rá.”

Erre alapozva dolgozta ki az IFLA a maga konkrét irányelveit a házhoz kötött olvasók, a látássérültek, a kórházban ápoltak, szociális otthonok lakói és a büntetésüket töltő személyek könyvtári ellátásáról.

E nemzetközi dokumentumoknak is köszönhetően az esélyegyenlőség elvének elismerése viszonylag korán megjelent a betegek és a nemzetiségi lakosság esetében. A KMK 1972-ben készítette el a kórházi betegek ellátására vonatkozó tervezetet, és még ugyanabban az évben megjelent a Művelődési Minisztérium által kiadott *Irányelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére* elnevezésű dokumentum. Ekkor jöttek létre a nemzetiségi báziskönyvtárak, majd az 1976. évi 15. sz. tvr. megfogalmazta a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának elvét. A nemzetiségi báziskönyvtárak nem kizárólag megyei könyvtárak voltak, de értelemszerűen a megyei könyvtári funkciók bővülését is jelentette ez a feladat.

Problematisabb volt az egyéb társadalmi hátrányok könyvtári funkcióként történő elfogadtatása. Az 1970-es évek végétől a könyvtár és a könyvtárosok társadalmi felelősségét, szociális funkcióit képviselők a „túr” és a „tilt” határán egyensúlyoztak, lett légyen szó az olvasótáborokról vagy a deviáns rétegeknek nyújtott szolgáltatásokról. A probléma persze a maga teljes valóságában csak a rendszerváltás időszakában vált érzékelhetővé.

Az 1980-as évek elején ezen elvek bizonyos elemei már megjelentek különböző dokumentumokban. Az 1976. évi tvr. és az ahhoz kapcsolódó további jogszabályok, valamint az 1981-ben tartott IV. könyvtári konferencia ajánlásai nyomán született meg az 1972-es *Irányelvek* aktualizált változata, amely „*A művelődési miniszter 211/1984. (M. K. 23.) MM számú útmutatója a lakóhelyi közművelődési könyvtári ellátás távlati fejlesztéséhez*” címmel látott napvilágot. Bevezető részében a könyvtári rendszer fő feladatául az aktív keresők és a gyermekolvasók ellátását jelezte meg, de a fő feladatokon túl megjelent az a követelmény, hogy „*a könyvtárak a hátrányos művelődési helyzetben levő csoportok ellátását a többi réteg könyvtári ellátási szintjéhez közelítsék*”⁵¹, valamint utalt a nemzetiségeknek nyújtott szolgáltatásokra és kitért a nyugdíjasokra is. Az „A”-típusú ellátást nyújtó könyvtáraknak, vagyis gyakorlatilag a megyeieknek a távlati fejlesztés során a hátrányos helyzetűek ellátásában ugyan nem írt elő újabb feladatokat, azonban megjelent a korszerű reprográfiai szolgáltatások nyújtásának kötelezettsége, és immár a számítógépes szolgáltatások kialakításának követelménye is helyet kapott a dokumentumban, miszerint olvasószolgálatá rendelkezik „*számítógép-adatvégállomással, személyi számítógéppel*”.⁵² A technikai eszközök bővülése és fejlődése tette lehetővé ekkoriban a hangoskönyvek beszerzését és speciálisan a látássérülteknek kialakított szolgáltatások megindítását.

Az 1970-es, 1980-as évek fordulóján sokasodtak a szakajtóban a hátrányos helyzetűek könyvtári segítségével foglalkozó publikációk. A KMK-ban az 1980-as évek elején egyébként a kérdéstről tanfolyam indult, ennek előadásai kötetben is megjelentek⁵³, illetve a *Könyvtári Figyelő* Nagy Attila és Skaliczki Judit szerkesztésében 1987-ben különszámot szentelt a témának. A funkciók újragondolását, a könyvtárosok szemléletének, hozzáállásának módosulását sürgette Bartos Éva.⁵⁴ A cikk alaptétele szerint a könyvtár információs központ, az információtárolás és -szolgáltatás mellett azonban az emberek találkozóhelyévé is válhat, közéleti fórummá, ahol alkalom nyílhat az olvasó és a könyvtáros közötti párbeszédre. E két funkció mellett azonban kezd kialakulni a harmadik is, nevezetesen az, hogy a

könyvtár segítséget nyújt az egyéni problémák megoldásához. Így a könyvtár egyfajta tanácsadó helyé válhat.⁵⁵

A közművelődési könyvtárak funkcióinak újragondolását jelentette a szakrészlegekről kibontakozott szakmai vita. Mándy Gábor véleménye szerint a szakrészlegesítés a közművelődési könyvtárak előtt álló egyetlen reális fejlődési út, csak a szakrészleges könyvtár képes kellően differenciált szolgáltatásokat nyújtani.⁵⁶ Horváth Tibor írásában óvott attól, nehogy a szakrészlegesítés legyen a szakma következő dogmája.⁵⁷ A közművelődési könyvtárak funkcióit taglaló, vitaindítóknak szánt közleményhez számos hozzászólás érkezett.⁵⁸ Elsősorban azt a Horváth-tételt vitatták, hogy a szakrészlegesítést bevezető közművelődési könyvtárak a szakirodalmi szolgáltatások közvetítése helyett egyedileg vállalkoznak olyan funkciók teljesítésére, amelyek nem alapvető feladataik, illetve a konkrét könyvtár szerkezeti kérdéseit helyezik előtérbe a könyvtári rendszer egésze helyett. Horváth Tibor tanulmánya mintha előkészítette volna nagyhatású, Futala Tiborral és Papp Istvánval közösen írt közleményét.⁵⁹ Alapvető tétele az írásnak:

„Az egyéni és a társadalmi érdekazonosság két könyvtári alapfunkció maradéktalan teljesítését követeli meg, nevezetesen: 1, A könyvtárhasználó állampolgárnak joga van bármely publikus dokumentumra a könyvtári rendszer bármely szolgálati helyén, legyen szó bárhol közzétett, bármilyen nyelven írt, bármely fajtájú dokumentumról is. Ezt az igényt teljességében nyilván nem a helyi gyűjtemények elszigetelt egységei, hanem csakis a könyvtári rendszer elégítheti ki. 2, A könyvtárhasználónak joga van ahhoz, hogy regisztratív szinten a világ teljes dokumentumtermésében tájékozódhassék. Ennek a funkciónak a teljesítésére még inkább vonatkozik az a tétel, hogy az egyedi könyvtár önmagában nem képes rá, csakis a rendszer részeként.”⁶⁰

A liberális-szolgáltató könyvtár eszméjének maradéktalan megfogalmazását tartalmazza az idézet! Az információhoz való szabad hozzáférés az érvelés szerint „állampolgári jog”, és figyelemreméltó, hogy az idea egészének megvalósulását a könyvtári rendszer egészétől várják a szerzők.

A liberális-szolgáltató könyvtár eszméje mellett emelt szót Papp István is egy ekkoriban írt tanulmányában.⁶¹ Az új modellben a könyvtár

„Nyitott abban az értelemben, hogy nemcsak rendelkezésére áll a közösség minden egyes tagjának, de mindent elkövet annak érdekében, hogy a közösség használja is; nyitott minden információ előtt: noha állományát racionális nagyságrendben tartja, de a könyvtári rendszerhez való kapcsolódás révén képes beszerezni a használói számára szükséges bármely információt; nyitott új funkciók és szolgáltatások befogadására és nyitott színtere használói különféle kulturális tevékenységeinek. (...) Ha forradalmi jelentőségű tette volt könyvtárügyünknek az állomány szabadpolcra helyezése, azaz a könyvek és az olvasók közötti közvetlen kapcsolat létrehozása, a második forradalom éppen a nyitott könyvtár megvalósítása lenne.”⁶²

Hogy a nyitottságra a könyvtárosok szemléletében is szükség volna, és hogy a gyakorló szakemberek értékítélete mennyire elbizonytalanodott ezekben az évek-

ben, megvilágítja a KMK olvasáskutatási osztályának egyik vizsgálata a könyvtárosok érték közvetítő tevékenységéről.⁶³ Az irodalmi művek művelődéspolitikai megítélésében nagyobb volt a bizonytalanság, mint az alkotások esztétikai értékének felismerésében. Kamarás a könyvtári nyilvánosság fokozását tartja kívánatosnak, olyan fórumok kialakítását, ahol szó eshetne az értékek megítéléséről és a megítélés szempontjainak változásáról. Jobban kellene tudatosítani, hogy

„sokféle esztétikai érték áll szemben többféle állampolgári és olvasói értékrenddel, mindeme sokféleség pedig bizonyos értékeket előnyben részesítő, a marxista értékrend hegemoniájával jellemezhető művelődéspolitikánkkal.”⁶⁴

A könyvtárhasználati szokások átalakulását, az olvasói igények változását jelentették azok a cikkek, amelyek a közművelődési könyvtárak főlegesen állományrészéről számoltak be. A túlduzzadt állományok egyik oka a tényleges olvasói igények mellőzése.⁶⁵ Az olvasói szokások változására hívta fel a figyelmet írásában Gereben Ferenc is. A közlemény kitért arra a tényre, hogy a használók körében megnőtt az információs igény.⁶⁶ Ezzel a tendenciával foglalkozott egyébként egy korábbi KMK-s vizsgálat is: 1982–1983-ban került sor arra a felmérésre, amely a könyvtárhasználók mindennapi tájékozódását kutatta.⁶⁷ A kutatás eredményeinek is szerepe volt abban, hogy az évtized közepétől megfigyelhetők, elsősorban persze a megyei könyvtárak körében, egy új típusú információs szolgáltatás kialakítására vonatkozó próbálkozások. Az 1980-as évekre az információ értékévé vált, a társadalmi javak egyikének kezdték tekinteni, és ebből következett a felismerés: vannak, akik nem részesülnek belőle, vagy legalábbis csak korlátozott mértékben. A szakmában – olvasáskutatók hatására – vált közismertté ekkoriban az ún. Máté-effektus: „*Vannak, akiknek adatik, és vannak, akiktől az is elvétetik, amijük van*”. A társadalom megannyi gondja, baja, ha nem is orvosolható, de legalább csökkenthető, mérsékelhető az információs egyenjogúság elvének kimondásával. A bibliográfiai információ szolgáltatása klasszikus könyvtári funkció, a mindennapi életben azonban legalább akkora, ha nem nagyobb szerepe és jelentősége van a faktografikus információknak, olyan információknak, amelyek nem köthetők a szaktudományokhoz, viszont a hétköznapi életvitelhez fontosak lehetnek. A miskolci Megyei Könyvtár 1985-ben indította el információs szolgáltatását, amelynek keretében kezdetben a városban található művelődési intézményekről, a kulturális rendezvényekről szolgáltatott adatokat, de csakhamar kibővítették a helyi és országos közélet eseményeivel, az intézmények működésére, elérhetőségére vonatkozó adatokkal.⁶⁸ A Tolna Megyei Könyvtárban Szeifert Dezső – ahogyan magát nevezte: *Praktékus* – szorgalmazta a közérdekű információs szolgáltatások kialakítását⁶⁹, és ő volt az, aki megkísérelte definiálni az új szolgáltatás lényegét.⁷⁰ A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is ekkor, 1988-ban indította el a maga közhasznú információs szolgáltatását. Ezek a törekvések jelezték, hogy a könyvtárak új funkciókat keresnek maguknak, és a tradicionális könyvtári tevékenységen túli területeket is beépítik funkcióik és feladataik közé.

A közhasznú információs szolgáltatás nyújtása – maradjunk ennél a kifejezésnél, hiszen ebben az alakban kanonizálta az 1997-es törvény – a rendszerváltozás időszakában nagy reményekre jogosító próbálkozása volt a létükben fenyegetett

könyvtáraknak. Hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy a könyvtár és a társadalom sokkal jobban egymásra utalt, mint korábban volt. A könyvtár csak akkor tudja létjogosultságát igazolni és a működéséhez szükséges erőforrásokat megszerezni, ha társadalmilag közvetlenül is ható funkciói vannak – és a közhasznú információs szolgáltatás ilyen. Ugyanakkor a társadalom számára is szükségessé váltak a halhatlanul gyorsan változó világban a mindennapi élettevékenységek végzéséhez szükséges különféle praktikus információk. Ez a kegyelmi állapot persze csak rövid ideig tartott, addig, amíg az internet megjelenésével az átlag könyvtárhasználó úgy nem vélte, hogy most már otthonról, a neten kényelmesen barangolva minden információhoz hozzáférhet.

Az 1980-as évek végére megváltozott a könyvtárakat körülvevő és működését meghatározó világ. A szakajtóban sokasodtak a könyvtárak megújulását sürgető írások. Papp István terjedelmes és gondolatgazdag tanulmányában a teljes közművelődési könyvtári rendszer átalakítása, megújítása mellett érvelt.⁷¹ Az 1980-as évek második felében bekövetkező politikai, társadalmi és gazdasági változások hatásait vette számba Skaliczki Judit írása⁷², amelyben a könyvtári szolgáltatások demokratikusabbá tétele érdekében emelt szót.

A könyvtárak – tágabban a kulturális élet – súlyos anyagi helyzetbe került az általános gazdasági válság következtében. A könyvtárak a gazdasági túlélés érdekében keresték a kiutat, többek között a szolgáltatások térítéshez kötése is felmerült a javaslatok között. Némileg tragikomikus, hogy a magyar könyvtárüggyel a szocializmus végóráiban foglalkozott az MSZMP KB mellett működő Agitációs és Propaganda Bizottság, megvitatta a Művelődési Minisztérium az *A magyar könyvtárügy helyzete és fejlesztésének feladatai* című anyagát.⁷³ A dokumentum érintette az ingyenesség kérdését, megerősítette azt a korábbi gyakorlatot, miszerint a könyvtári alapszolgáltatások térítésmentesek, ugyanakkor „*az értéktermelő folyamatokhoz szorosabban kapcsolódó különleges szolgáltatásokat a költségek térítése ellenében végezzék*”.⁷⁴ A finanszírozási gondok miatt a Művelődési Minisztérium állásfoglalást tett közzé a könyvtári szolgáltatások térítési díjáról.⁷⁵ A könyvtári szolgáltatások fizetőssé válását is érintette Arató Attila írása⁷⁶, amelyben a piacgazdasági körülmények között működő könyvtári szolgáltatások jövőjével foglalkozott. A szerző kérdéseire Tamás Tibor adta meg a választ, a könyvtárosokat vállalkozásra buzdítva az önszabályozó könyvtári piac kiépítésével.⁷⁷ A közművelődési könyvtárak új szolgáltatási modelljének egy lehetséges útját vázolta írásában Fekete Gábor.⁷⁸

A rendszerváltoztatás idejére nyilvánvaló lett, hogy újra kell gondolni a könyvtárak fenntartását, funkciót és újra kell szabályozni működésük jogi kereteit. Az új könyvtári törvény előkészítő munkálatai 1991-ben kezdődtek el, amelynek végeredményként 1997-ben napvilágot látott a CXL., a könyvtárak munkáját, szolgáltatásait és a könyvtári rendszer egészét is szabályozó kulturális törvény. De az új jogszabály megszületéséhez vezető és a megyei könyvtárak funkcióit is érintő polemikák, állásfoglalások áttekintése már egy másik írás témája lesz.

* * *

JEGYZETEK

- 1 Katsányi Sándor: Séta ideáink bölcsőhelye körül. = Könyvtáros, 1991. 1. sz. 5–8. p.
- 2 Hatályos könyvtárügyi szabályok gyűjteménye. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár jogi munkaközössége; [az összeállításban részt vettek Erő Mátyásné et al.] Budapest, [OSZK], 1954. 7–13. p.
- 3 A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. Szerk. Takács József. Budapest, Országos Könyvtárügyi Tanács, 1958. 13. p.
- 4 Dömötör László: A szombathelyi Megyei Könyvtár. = Könyvbarát, 1952. 10. sz. 8. p.
- 5 Bényei Miklós: A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története. = Könyvtári Figyelő, 2000. 4. sz. 612–630. p. és kötetben: B. M.: Genius loci : A helyismereti tevékenységről. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. 9–27. p., az idézet a kötetbeli közlés 15. p.
- 6 Dömötör Tekla, D: Az olvasói katalógusok kérdése. = Könyvbarát, 1952. 6. sz. 8. p.
- 7 Rácz Aranka: A megyei könyvtárak katalógusa. = A Könyvtáros, 1954. 5. sz. 2–4. p, az idézet 3. p.
- 8 Beszámoló a Könyvtárosok Országos Értekezletéről. = A Könyvtáros, 1954. 4. sz. 1–14. p., Bodri felszólalása 11. p.
- 9 Uo. 12. p.
- 10 Győri György: Könyvtári életünk demokratizmusáért! = A Könyvtáros, 1956. 8. sz. 561–566. p.
- 11 Uo. 565. p.
- 12 Uo. 566. p.
- 13 Művelődéspolitikánk és a közművelődési könyvtárak. = A Könyvtáros, 1958. 11. sz. 807–810. p.
- 14 Debreczeni Imréné: Gondolatok az MSZMP művelődéspolitikai irányelveiről. = A Könyvtáros, 1958. 12. sz. 897–898. p.
- 15 Művelődéspolitikánk és a közművelődési könyvtárak. = A Könyvtáros, 1958. 11. sz. 807–810. p.
- 16 Haraszti György: Néhány szó a szabadpolcos könyvtárról. = Könyvbarát, 1951. 7. sz. 45. p.
- 17 Szekeres Pál–Bodai [!] Pál: A kölcsönzői szabadpolcról. = A Könyvtáros, 1953. 4. sz. 24–26. p.
- 18 Barabási Rezső: A könyvállomány védelme – a könyvtáros egyik legfontosabb kötelessége. = A Könyvtáros, 1953. 8–9. sz. 21–23. p.
- 19 Rácz Aranka: Újból a szabadpolcról. A szabadpolc az NDK könyvtáraiban és lehetőségei nálunk. = A Könyvtáros, 1957. 1. sz. 17–20. p.
- 20 A hozzászólások A Könyvtárosban jelentek meg: 1957. 3. sz. 180–184. p., Uo. 1957. 4. sz. 265–266. p., uo. 1957. 5. sz. 332–334. p., Uo. 1957. 6. sz. 409–410. p.
- 21 Rácz Aranka: Zárszó helyett. = A Könyvtáros, 1958. 1. sz. 15–20. p.
- 22 Uo. 16. p.
- 23 Uo. 20. p.
- 24 Takács Anna: A József Attila Megyei Könyvtár ötven éve. Tatabánya, József Attila Megyei Könyvtár, 2002. 49–53. p.
- 25 Pál Ernő: Megyei hálózat 1953–1964. In: Pest megye könyvtárjai. Szerk. Pál Ernő. Budapest, Pest Megyei Könyvtár, 1965. 36. p.
- 26 A szabadpolcos közművelődési könyvtár. Budapest, KMK, 1963.
- 27 I. m. 12. p.
- 28 A könyvtári szolgálat jogi szabályozása 2. Összeáll. és szerk. Takács József. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda. 29–37. p.
- 29 Fogarassy Miklós: A közkönyvtári koncepció második „áttörése”. A public library eszméjének térhódítása és a Vas Megyei Könyvtár megépítése. = Könyvtári Figyelő, 1999. 2. sz. 236–239. p.

- 30 Kiss István: Az ideológiai helyzet és a könyvtárak. = Könyvtáros, 1965. 5. sz. 252. p.
- 31 Futala Tibor–Papp István: Könyvtár és közművelődés. In: A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia teljes dokumentumanyaga. Könyvtártudományi tanulmányok 1970. Szerk. Kovács Máté, Rácz Aranka. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1971. 93–111. p., az idézet 104–105. p.
- 32 A közművelődési könyvtárak feladatkörének időszerű kérdései. = Könyvtáros, 1968. 1. sz. 3–8. p.
- 33 A társadalom igényei és a közművelődési könyvtárak. = Könyvtáros, 1968. 3. sz. 123–127. p.
- 34 Uo. 126. p.
- 35 Kiss Jenő: Feladatok, igények és lehetőségek. = Könyvtáros, 1968. 4. sz. 187–190. p., az idézet 188. p.
- 36 Gyorsuló idő. = Valóság, 1968. 1. sz. 69–83. p.
- 37 Fogarassy Miklós: Gyorsuló fejlődés. = Könyvtáros, 1968. 6. sz. 315–317. p.
- 38 Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya. Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére. = Könyvtári Figyelő, 1999. 2. sz. 244–255. p.
- 39 Uo., 254. p.
- 40 Futala Tibor–Kovács Máté–Sallai István: A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése. = Könyvtári Figyelő, 1969. 1. sz. 5–24. p., Az OKDT vitájából. = Uo. 1969. 1. sz. 25–28. p.
- 41 Nagy Attila: A személyre szóló tájékoztatás esélyei az „A” típusú közművelődési könyvtárban. = Könyvtári Figyelő, 1974. 3. sz. 211–217. p.
- 42 Tájékoztató munka a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1969. 2–3. sz. 60–65. p.
- 43 Uo. 64. p.
- 44 Halász Béla–Katsányi Sándor: Tájékoztatói igények a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1969. 4. sz. 85–102. p.
- 45 Uo. 100–101. p.
- 46 Szilágyi Tibor: Nagy közművelődési könyvtárak tájékoztató munkája. Egy országos felmérés eredményei. = Könyvtári Figyelő, 1970. 2. sz. 152–162. p.
- 47 Az Irányelvek megjelenése után Zircz Péter állította élesen szembe a könyvtár tájékoztató és nevelő funkcióját, a megyei könyvtárak feladatait: Gondolatok a közművelődési könyvtárban 1–2. = Könyvtáros, 1973. 7. sz. 386–388. p., Uo. 1973. 9. sz. 516–519. p. Írása nagy érdeklődést váltott ki, többen szóltak hozzá az Irányelvek értelmezéséről, a megyei könyvtárak helyzetéről, jövőjéről kifejtett gondolataihoz, így Tóth Gyula: Vita a korszerű közművelődési könyvtárról. = Könyvtáros, 1973. 10. sz. 580–583. p., Halász Béla: Tájékoztató és nevelés. = Könyvtáros, 1973. 11. sz. 659–661. p., Horváth Géza: Gondolatok a közművelődési könyvtárban? = Könyvtáros, 1973. 12. sz. 716–717. p., Bényei Miklós: Jó úton járunk. = Könyvtáros, 1974. 1. sz. 12–16. p., B. Nagy Ernő: Megyei könyvtár – általános tudományos könyvtár? = Könyvtáros, 1974. 3. sz. 127–131. p., a vitát lezáró cikk: Zircz Péter: Utak és arányok. = Könyvtáros, 1974. 4. sz. 198–201. p. A vita lezárulta után jelentette meg Kamarás István Nevelhet-e, neveljen-e a könyvtár című cikkét (Könyvtáros, 1974. 8. sz. 446–451. p.), melyben a hátrányos helyzetű olvasók érdekében szólalt meg. Mint írja „*akarva-akaratlanul éppen a demokratizmus szenved csorbát „a szabadpolc falanszter” útvesztőjében elbizonytalanodó munkásolvasó esetében, akinek a szabadpolc még nem jelenti a szabadság birodalmát.*” (448. p.) Kamarás az általa vezetett olvasáskutató vizsgálat eredményeire hivatkozva fejti ki, hogy megfelelő könyvtárosi szakértelemmel és hozzáállással fejleszthető az olvasói ízlés, vagyis a humanista nevelő alapállásból szólt hozzá a vitához. A három alapvető könyvtári funkció egymáshoz való viszonyának újragondolását sürgette Papp István: Van-e még hús a lerágott csonton? Megjegyzések a közművelődési könyvtár információs, nevelési és szórakoztatási feladatainak egymásrahatásáról. = Könyvtáros, 1979. 9. sz. 507–515. p. A szerző felhívta a figyelmet: „*Vigyázat, nem*

- vagyunk monopolhelyzetben! Tudomásul kell azonban vennünk, hogy nem a könyvtár monopóliuma a tájékoztatói, tanulási és szórakoztatási igények kielégítése". (508. p.)*
- 48 A Magyar Népköztársaság Elnöki tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról és A Minisztertanács 17/1976. (VI. 7.) számú rendelete a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. In: A könyvtári szolgálat jogi szabályozása 3. Összeáll. és szerk. Balázsné Veredy Katalin, Takács József. 1. rész. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda. 1–23. p., az idézet 17. p.
- 49 A korai publikációk sorában lehet említeni: N. Rácz Aranka írását a 32. sz. jegyzetben I. m., Bereczky Lászlóné: A hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátásának problémái. = Könyvtári Figyelő, 1973. 4. sz. 382., 390. p. és Csikós Magdolna: Hátrányos helyzetű gyermekek között. = Könyvtáros, 1973. 1. sz. 22–24. p.
- 50 A közművelődési könyvtári ellátás. Irányelvek a távlati tervezéshez. Szerk. Sente Ferenc. Budapest, 1973, Népművelési Propaganda Iroda. 96 p.
- 51 A dokumentum megjelent: Könyvtári és könyvtárakra is vonatkozó dokumentumok. Szöveggyűjtemény. Szerk. Csáki Pál, Tóth Gyula. Budapest, Tankönyvkiadó, 1990. 213–223. p., az idézet 214. p.
- 52 Uo. 217. p.
- 53 Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása. Szerk. Csapó Edit. Budapest, Múzsák, 1984. 113 p.
- 54 Előterében a könyvtár tanácsadó szerepe. A „nyitott” közművelődési könyvtár tevékenysége. = Könyvtáros, 1983. 8. sz. 444–447. p.
- 55 Uo., 444. p.
- 56 Mándy Gábor: Szakrészleges szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban. Budapest, OSZK KMK, 1982. 31 p.
- 57 Horváth Tibor: A szakrészleges kérdőjelei. = Könyvtári Figyelő, 1982. 4. sz. 384–388. p.
- 58 Papp István: A szakrészleges közművelődési könyvtár modelljéről. = Könyvtári Figyelő, 1983. 2. sz. 153–160. p., Kiss Jenő: Szakkönyvtár-e a szakrészleg? = Uo., 1983. 2. sz. 161–166. p., Takács Miklós: Szakrészleges címke nélkül? = Uo., 1983. 3. sz. 245–249. p., Szita Ferenc: Szakrészleges a gyakorlatban. = Uo., 1983. 3. sz. 250–255. p., Kolozs Ibolya: Hozzászólás a kérdőjelekhez. = Uo., 1983. 4. sz. 395–397. p., Urszin Sándor: A szakrészlegesítés gondoljai Miskolcon. = Uo. 1983. 4. sz. 398–400. p., Mándy Gábor: Hol kezdődik a szakrészlegesítés? = Uo., 1983. 6. sz. 615–616. p., Horváth Tibor: Még egyszer a kérdőjelekről. = Uo., 1983. 6. sz. 617–619. p. Bár a szerkesztőség az 1983. 6. számban lezártnak tekintette a vitát, a következő évben egy értékelő, összefoglaló írást megjelentetett egy Magyarországon tanuló ghanai hallgató tollából: Owusu-Ansah, Edward Kojo: A szakrészlegesítéshez. A Könyvtári Figyelőben folyó vita értékelése. = Uo., 1984. 4. sz. 384–389. p.
- 59 Futala Tibor–Horváth Tibor–Papp István: Együttműködés vagy rendszerszervezés? = Könyvtári Figyelő, 1983. 5. sz. 455–470. p.
- 60 Uo., 457. p.
- 61 Papp István: A megyei könyvtárak épületmodelljéről. = Könyvtári Figyelő, 1982. 1. sz. 25–37. p.
- 62 Uo. 28. p.
- 63 Kamarás István: Érték és mérték. = Könyvtári Figyelő, 1984. 1. sz. 44–51. p.
- 64 Uo. 49. p.
- 65 Arató Antal: Főlöszleges könyvek a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1986. 2. sz. 139–158. p., Székelyné Török Tünde: Beszerzés és olvasottság. Egy megyei könyvtár állománygyarapítási gondoljaiból. = Uo., 1986. 2. sz. 158–169. p., Vajda Kornél: Reflexiók Székelyné Török Tünde tanulmányához. = Uo., 1986. 2. sz. 170–172. p., Arató Antal: Az állománykivonás kérdései a közművelődési könyvtárakban. = Uo., 1986. 4. sz. 395–404. p. Utóbbi írás csak a „B-” és „C-” típusú könyvtárak helyzetével foglalkozik.

- 66 A könyvtárhasználati szokások változásai a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1986. 1. sz. 13–30. p.
- 67 Mándy Gábor–Bartos Éva: Mindennapi tájékozódás: Beszámoló egy kutatásról. = Könyvtári Figyelő, 1985. 4. sz. 398–408. p.
- 68 Petheő Lászlóné: Információs szolgálat egy megyei könyvtárban. = Könyvtáros, 1985. 8. sz. 466–468. p.
- 69 Szeifert Dezső: Egy praktékus gondolatai. = Könyvtáros, 1988. 2. sz. 81–83. p.
- 70 Szeifert Dezső: Közérdekű vagy közhasznú?! = Könyvtáros, 1989. 4. sz. 200–203. p.
- 71 Papp István: Közművelődési könyvtárak és innováció 1–3. = Könyvtáros, 1988. 4. sz. 203–208. p., Uo. 5. sz. 253–259. p., Uo. 6. sz. 326–333. p.
- 72 A közművelődési könyvtár szolgáltatásainak új irányai. = Könyvtáros, 1987. 10. sz. 601–603. p.
- 73 A magyar könyvtárügy helyzete és fejlesztésének feladatai. = Könyvtáros, 1988. 6. sz. 317–325. p.
- 74 Uo., 320. p.
- 75 Minisztériumi állásfoglalás egyes könyvtári szolgáltatások térítési díjáról. = Könyvtáros, 1988. 12. sz. 747–748. p.
- 76 Arató Attila: Könyvtáraink a restriktív években, van-e kiút a közművelődési könyvtárak számára? = Könyvtári Figyelő, 1988. 5–6. sz. 359–366. p.
- 77 Tamás Tibor: Utat a kiutaknak! Kísérletezés – piac – vállalkozás a könyvtárban. = Könyvtári Figyelő, 1989. 1. sz. 25–44. p.
- 78 Fekete Gábor: A közkönyvtár szociális-piaci modellje. = Könyvtári Figyelő, 1990. 3–4. sz. 223–232. p.

PRÍMA-DÍJ

2013. november 17-én
a szombathelyi Weöres Sándor Színházban
gálaműsor keretében adták át
Vas megye legrangosabb elismerését, a Príma-díjakat.
A közművelődési kategória idej díjazottja

PALLÓ SINÉ TOLDI MÁRTA,
a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár
igazgatója.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!
